

Список бібліографічних посилань

1. Стахура Б. І. Роль органів державної влади у забезпеченні прав людини і громадянина в демократичному суспільстві: теоретико-правовий вимір : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2016. 180 с.
2. Ковінько Д. В. Поняття та зміст конституційного забезпечення прав людини і громадянина в Україні. *Юридичний вісник*. 2011. № 2 (19). С. 47–51.
3. Ткачук Л. В. Проблематика реалізації правозахисних гарантій прав людини в Україні. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/5422/1/ЗБІРНИК_p294-296.pdf (дата звернення: 20.03.2019).
4. Камінська Н. В., Букач В. В. Конституційні гарантії захисту прав і свобод людини та громадянина від корупційних виявів. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 2 (103). С. 213–219.

Одержано 28.03.2019

УДК 341.123

Андрій Васильович ВОЙЦІХОВСЬКИЙ,

кандидат юридичних наук, доцент,

професор кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5629-8852>

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В РАМКАХ ООН

Враховуючи масштаби глобального інформаційного виклику, неможливість вирішення питань забезпечення інформаційної безпеки зусиллями однієї або навіть декількох держав, важливо усвідомити необхідність розвитку даного співробітництва у рамках Організації Об'єднаних Націй, здатної комплексно вирішувати будь-які політичні проблеми, при найширшому представництві і максимально враховуючи інтереси усієї світової спільноти.

Основні засади міжнародної інформаційної безпеки закладені в Статуті ООН, серед цілей якої виділяються підтримка міжнародного миру та безпеки, повагу до прав людини та основних свобод для всіх незалежно від раси, статі, мови, віросповідання. Водночас, слід звернути увагу на те, що практична діяльність ООН на сьогодні включає у себе всі сфери міжнародної безпеки: військову, гуманітарну, політичну, економічну, екологічну, інформаційну, а тому в документах цієї організації зазначено, що з часів затвердження Статуту ООН у світі, вочевидь, відбулися істотні трансформації, зумовлені процесами економічної, технологічної та політичної глобалізації. Задачі та принципи діяльності ООН сформували регуляторну основу відносин у сфері інформаційної безпеки, розробки відповідних міжнародних угод та рекомендацій з конкретних актуальних питань міждержавних відносин, у тому числі й з питань інформаційної безпеки в умовах глобалізації та стрімкого розвитку системи інформаційних технологій.

Універсальний міжнародний договір з питань міжнародної інформаційної безпеки відсутній. Відсутні створені угодою суб'єктів міжнародного права формально визначені правила, що визначають права і обов'язки, здійснення яких забезпечується юридичним механізмом. Проте, склався цілий комплекс норм «м'якого права», закріплений у резолюціях Генеральної Асамблеї ООН, які дозволяють визначити риси, окреслити контури, а у певних випадках і визначити елементи майбутнього механізму міжнародно-правового регулювання міжнародної інформаційної безпеки

Ідея міжнародної інформаційної безпеки вперше отримала практичну реалізацію в Резолюції Генеральної Асамблеї ООН A/RES/53/70 «Досягнення у сфері інформатизації та телекомунікацій в контексті міжнародної безпеки» від 4 грудня 1998 р. [1] Цей документ започаткував обговорення щодо створення абсолютно нового міжнародно-правового режиму, структурним елементом якого в перспективі повинні стати інформація, інформаційна технологія і методи її використання. У Резолюції міститься заклик до держав-членів сприяти розгляду на багатосторонньому рівні існуючих та потенційних загроз у сфері інформаційної безпеки, дати конкретні визначення загроз, запропонувати свої оцінки проблеми, включно з розробкою міжнародних принципів забезпечення безпеки глобальних інформаційних систем.

Відповідно до рекомендацій вказаної резолюції Інститутом ООН з дослідження проблем роззброєння (United Nations Institute for Disarmament Research, UNIDIR) і Управлінням ООН з питань роззброєння (United Nations Office for Disarmament Affairs, UNODA) в 1999 р. в Женеві був

проведений Міжнародний семінар з питань міжнародної інформаційної безпеки. Представники більше 50-ти держав, включаючи експертів з найбільш розвинених в інформаційно-технологічному плані держав, підтвердили актуальність проблеми інформаційної безпеки і своєчасність винесення цього питання на обговорення.

Резолюція Генеральної Асамблеї ООН A/RES/54/49 «Досягнення у сфері інформатизації і телекомунікацій в контексті міжнародної безпеки» від 1 грудня 1999 р. [2] вперше вказала на загрози міжнародній інформаційній безпеці стосовно не лише до цивільної, а й до військової сфери.

У виконання цієї резолюції в 2000 р. в Секретаріаті ООН були представлені «Принципи, що стосуються міжнародної інформаційної безпеки», які були опубліковані в доповіді Генерального секретаря ООН від 10 червня 2000 р. для подальшого обговорення.

Принципи визначають норми поведінки держав в інформаційному просторі, створюючи для них відповідні моральні зобов'язання, а також закладають основу для міжнародних переговорів під егідою ООН та інших міжнародних організацій з проблем міжнародної інформаційної безпеки. Вперше були наведені визначення понятійного апарату системи міжнародної інформаційної безпеки: інформаційний простір, інформаційний ресурс, інформаційна війна, інформаційна зброя, інформаційна безпека, загроза інформаційної безпеки, міжнародна інформаційна безпека, неправомірне використання інформаційно-телекомунікаційних систем, несанкціоноване втручання в інформаційно-телекомунікаційні системи і інформаційні ресурси, критично важливі структури, міжнародний інформаційний тероризм, міжнародна інформаційна злочинність.

Під інформаційною безпекою відповідно до Принципів розуміється стан захищеності основних інтересів особистості, суспільства і держави в інформаційному просторі, включаючи інформаційно-телекомунікаційну інфраструктуру і власне інформацію щодо таких її властивостей, як цілісність, об'єктивність, доступність і конфіденційність. Причини виникнення інформаційної небезпеки можуть бути різними, але у всіх випадках вони пов'язані з природою інформації, її сутністю і роллю в життєзабезпеченні соціальних систем.

В подальшому, з огляду на Резолюцію Генеральної Асамблеї ООН A/RES/55/28 «Досягнення в сфері інформатизації та телекомунікацій в контексті міжнародної безпеки» від 20 листопада 2000 р. [3], що вказує на необхідність вивчення відповідних міжнародних концепцій, спрямованих на зміцнення безпеки глобальних інформаційних та телекомунікаційних систем, була підготовлена доповідь Генерального секретаря ООН від 3 жовтня 2001 р. «Про досягнення в сфері інформатизації та телекомунікацій в контексті міжнародної безпеки». У даному документі виділені 11 основних факторів, що створюють небезпеку для основних інтересів особистості, суспільства і держави в інформаційному просторі: розробка та використання засобів несанкціонованого втручання в роботу і неправомірного використання інформаційних ресурсів іншої держави, а також завдання їм шкоди; цілеспрямований інформаційний вплив на критичні інфраструктури та населення іншої держави; дії, спрямовані на домінування в інформаційному просторі, заохочення тероризму, і власне ведення інформаційних війн тощо.

Наступні сесії Генеральної Асамблеї ООН продовжували розпочату дискусію та пошук шляхів вирішення проблем, які знайшли своє відображення у наступних резолюціях та доповідях. Слід зазначити, що теоретичні обговорення швидко перейшли в практичну площину і втілилися в ідеї створення в 2004 р. спеціальної Групи урядових експертів держав-членів ООН для проведення всебічного дослідження проблеми міжнародної інформаційної безпеки. Ця ідея була схвалена у Резолюції Генеральної Асамблеї ООН A/RES/56/19 «Досягнення в сфері інформатизації та телекомунікацій в контексті міжнародної безпеки» від 29 листопада 2001 р. [4]

Мандатом Групи передбачається розгляд існуючих і потенційних загроз у сфері інформаційної безпеки і можливих спільних заходів щодо їх усунення, а також вивчення міжнародних концепцій, які були б спрямовані на зміцнення безпеки глобальних інформаційних та телекомунікаційних систем.

Питання, пов'язані з міжнародною інформаційною безпекою були предметом розгляду подальших сесій Генеральної Асамблеї ООН, про що свідчать схвалені резолюції: A/RES/55/63 від 4 грудня 2000 р. і A/RES/56/121 від 19 грудня 2001 р. про боротьбу зі злочинним використанням інформаційних технологій, A/RES/57/239 від 20 грудня 2002 р. про створення глобальної культури кібербезпеки, A/RES/58/199 від 23 грудня 2003 р. і A/RES/64/211 від 21 грудня 2009 р. про створення глобальної культури кібербезпеки і захисту найважливіших інформаційних інфраструктур, A/RES/62/17 від 5 грудня 2007 р. про сприяння розгляду на багатосторонньому рівні існуючих та потенційних загроз у сфері інформаційної безпеки, A/RES/71/28 від 5 грудня 2016 р. про досягнення в сфері інформатизації та телекомунікацій в контексті міжнародної безпеки та ін.

Список бібліографічних посилань

1. Досягнення у сфері інформатизації та телекомунікацій в контексті міжнародної безпеки : резолюція Генеральної Асамблеї ООН A/RES/53/70 від 4 груд. 1998 р. // База даних (БД) «Документи» / Організація Об'єднаних Націй. URL: <https://undocs.org/ru/A/RES/53/70> (дата звернення: 01.03.2019).
2. Досягнення у сфері інформатизації і телекомунікацій в контексті міжнародної безпеки: резолюція Генеральної Асамблеї ООН A/RES/54/49 від 1 груд. 1999 р. // БД «Документи» / Організація Об'єднаних Націй. URL: <https://undocs.org/ru/A/RES/54/49> (дата звернення: 01.03.2019).
3. Досягнення в сфері інформатизації та телекомунікацій в контексті міжнародної безпеки : резолюція Генеральної Асамблеї ООН A/RES/55/28 від 20 листоп. 2000 р. // БД «Документи» / Організація Об'єднаних Націй. URL: <https://undocs.org/ru/A/RES/55/28> (дата звернення: 01.03.2019).
4. Досягнення в сфері інформатизації та телекомунікацій в контексті міжнародної безпеки : резолюція Генеральної Асамблеї ООН A/RES/56/19 від 29 листоп. 2001 р. // БД «Документи» / Організація Об'єднаних Націй. URL: <https://undocs.org/ru/A/RES/56/19> (дата звернення: 01.03.2019).

Одержано 18.03.2019

УДК 342.8.01(477)

Галина Богданівна ВОЛОШЕНЮК,

аспірант ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

СУДОВИЙ ПРЕЦЕДЕНТ ЯК ДЖЕРЕЛО ВИБОРЧОГО ПРАВА УКРАЇНИ

В наш час радикальних соціально-економічних і політичних перетворень, відмови від ідеологічних і юридичних догм та стереотипів все більшу підтримку набуває позиція про значення судового прецеденту як джерела права, хоча доктрина прецедентного права все ще не створена. Більшість вітчизняних вчених визнають за органами судової влади не лише правозастосовчу, а й правотворчу функцію у сфері конституційно-правового регулювання. За колом суб'єктів серед них можна виділити нормативно-правові акти Європейського Суду з прав людини, нормативно-правові акти Конституційного Суду України та нормативно-правові акти судів загальної юрисдикції. Зокрема, В. Ф. Погорілко та В. Л. Федоренко зазначають: «Джерелами конституційного права України можуть бути визнані й окремі постанови Пленуму Верховного Суду України і судових колегій в їх мотивувальній частині (Постанова Пленуму Верховного Суду України № 9 «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя» від 1 листопада 1996 р. та ін.)» [1, с.13].

Цікавою є точка зору С. Шевчука з цього приводу: «Твердження про те, що континентальна система права, до якої належить Україна, традиційно не відносить до джерел права судові рішення, є вірними лише стосовно існуючої політичної традиції, проте безвідносно до реальної ситуації, що склалась у Європі» [2, с. 45].

Зміст судової правотворчості полягає у заповненні прогалин у законодавстві, коли певна норма права була викладена нечітко та незрозуміло для суб'єктів правовідносин, що потребувало додаткового тлумачення при вирішенні справи; у випадку відсутності відповідної норми при вирішенні спорів; а також при вирішенні правових колізій норм права між собою, коли суди формулюють принцип пріоритетності цих норм, який потім ставав обов'язковим у судовій практиці.

В українській науці конституційного права, як і в зарубіжній відсутній єдиний узгоджений погляд на судовий прецедент як джерело права цієї галузі. Окремі автори (С. А. Карапетян, Е. І. Козлова) не визнають нормативного значення актів судової влади. Однак Ю. М. Тодика, М. В. Баглай, Р. З. Лівшиць відносять до джерел провідної галузі права рішення не тільки Конституційного але й Верховного Суду.

Визнання прецеденту окремими галузями права і відповідними їм галузями юридичної науки, а ще ширше – судової практики в якості джерела права, безумовно, сприяє і створює передумови для їх подальшого розвитку і вдосконалення.

Однак визнання судового прецеденту джерелом права вимагає з'ясування його юридичної природи і з'ясування того, що він являє собою в тих країнах, в яких він визнаний джерелом права.

Уявляється, що з'ясування зазначеної проблеми є можливим з позицій порівняльно-правового дослідження, співставлення становища судової практики з позицій доктрини романо-германського права та англо-американського права.

Напрацьоване в судах поняття «усталена судова практика» отримало різний розвиток в країнах «загального права» і романо-германського.